

ШУМ

Михайло Анатолійович
Kaf.oblik.hif@gmail.com

к.е.н., доцент, завідувач
кафедри, Харківський інститут
фінансів Київського
національного торговельно-
економічного університету

ЯКИМЕНКО

Оксана Євгенівна
oeyakimenko@gmail.com

старший викладач, Харківський
інститут фінансів Київського
національного торговельно-
економічного університету

БІЛІЧЕНКО

Катерина Олександрівна

магістрант, Харківський інститут
фінансів Київського національного
торговельно-економічного
університету

УДК 339.9.01

ЩОДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ "ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ"**ON THE INTERPRETATION OF THE CONCEPT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY**

Статтю присвячено дослідженню нормативно-правового та загальноекономічного підґрунтя трактування поняття «зовнішньоекономічна діяльність». В статті обґрунтовано важливість та необхідність законодавчого врегулювання об'єкта дослідження.

Статья посвящена исследованию нормативно-правового и общезкономического основания трактовки понятия «внешнеэкономическая деятельность». В статье обоснована важность и необходимость законодательного регулирования объекта исследования.

The article is devoted to the study of normative legal and general economic justification of the concept of "foreign economic activity". The article substantiates the importance and necessity of legislative regulation of the object of research.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, законодавча база, господарська діяльність, міжнародна торгівля

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, законодательная база, хозяйственная деятельность, международная торговля

Keywords: foreign economic activity, legislative base, economic activity, international trade

ВСТУП

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства як суб'єкта міжнародних економічних відносин є важливою і невід'ємною сферою його господарської діяльності. Зовнішньоекономічна діяльність вітчизняних підприємств характеризується високим рівнем не лише комерційного, а й фінансового та валютного ризиків. У зв'язку з цим з метою успішного ведення господарської діяльності на підприємстві необхідно створити ефективну та надійну систему бухгалтерського обліку та аудиту, що забезпечить дотримання законності, достовірності, своєчасності, повноти та зрозумілості інформації про здійснення експортних операцій. А для забезпечення ефективного функціонування системи бухгалтерського обліку перш за все слід дослідити саме поняття «зовнішньоекономічна діяльність».

Найбільш ґрунтовно проблеми провадження зовнішньоекономічної діяльності розглянуті у працях таких вітчизняних вчених, як: Бутинець Ф.Ф., Виноградова М.О., Євдокимов В.В., Жиглей І.В., Жидеєва Л.І., Коблянська Г.Ю., Кузьмінський Ю.А., Кулаковська Л.П., Лукашова І.О., Михасик О.Д., Огігчук М.Ф., Пархоменко В.М., Пилипенко О.І., Піча Ю.В., Радська В.В., Рура О.В., Скрипник М.І.,

Степаненко О.І., Суліменко Л.А., Утенкова К.О., Федькевич Н.В. та ін..

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні нормативно-правового та загальноекономічного підґрунтя трактування поняття «зовнішньоекономічна діяльність».

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічним та інформаційним підґрунтям статті виступають наукові праці, Інтернет-сервісів з питань бухгалтерського обліку, нормативно-законодавчі акти тощо.

Під час проведення дослідження були використані методи аналізу, логічного узагальнення, порівняння, діалектичного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Національні економіки країн світу можуть ефективно розвиватись лише за умови їх міжнародної взаємодії. Нині важко назвати країну, яка б не була суб'єктом міжнародних економічних відносин і не знала впливу зовнішнього середовища. Складовим елементом такого співробітництва країн є зовнішньоекономічна діяльність.

Поняття «зовнішньоекономічна діяльність» з'явилося в Україні з початком економічної реформи 1987 р., сутність якої полягала у поступовій відміні

монополії держави на здійснення будь-яких економічних операцій, у тому числі й зовнішньоекономічних, наданні підприємствам права безпосереднього виходу на зовнішні ринки, а також стимулюванні розвитку зовнішньоекономічної діяльності на рівні суб'єктів господарювання [1, с. 9].

На сьогодні сутність поняття «зовнішньоекономічна діяльність» трактується по-різному. Як в чинному законодавстві, так і в науковій літературі це поняття розглядається з різних сторін і тому воно має різноманітні визначення.

Так, згідно ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. № 959-12 зовнішньоекономічна діяльність – це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [2].

Істотно відмінне визначення зовнішньоекономічної діяльності наведено в ч. 1 ст. 377 Господарського кодексу України: «Зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання є господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном, зазначеним у ч. 1 ст. 139 цього Кодексу, та / або робочою силою». Майном у цьому Кодексі визнається сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів [3].

Отже, єдиного визначення в національному законодавстві розглянутого поняття немає, а існуючі мають певні відмінності за різними ознаками:

- взаємовідносини: ГКУ не визначено з ким саме повинен працювати національний суб'єкт господарювання, що займається зовнішньоекономічною діяльністю, проте Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» визначає, що відносини відбуваються тільки з іноземним контрагентом;

- перетинання предметом контракту митного кордону України: ГКУ визначає обов'язковість перетинання, натомість Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» припускає можливість не перетинати митний кордон України.

Існує багато наукових визначень зовнішньоекономічної діяльності, які відрізняються від наведених в вітчизняному законодавстві.

Так, Новіков О.Є., Садридін Т.Ш. визначили ЗЕД як важливий і потужний фактор економічного зростання і розвитку кожної країни (національний аспект зовнішньоекономічної діяльності); це спосіб включення економіки кожної країни до системи світового господарства, а отже, і до процесів міжнародного поділу праці та міжнародної кооперації, що особливо актуально в умовах зростаючих тенденцій до глобалізації (регіональний, глобальний аспект зовнішньоекономічної діяльності) [4, с. 184]

Тюріна Н.М., Карвацька Н.С. у своїй праці трактували ЗЕД як один з аспектів зовнішньоекономічних зв'язків, сфера самостійної виробничо-комерційної діяльності підприємств і організацій [5, с. 12].

Водночас, Калетнік Г.М., Мазур А.Г., Кубай О.Г. визначали, що ЗЕД – це сукупність відносин суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарювання, побудованих на принципах взаємної вигоди, еквівалентного обміну і дотримання положень міжнародного права; це заснована на взаємовигідних економічних відносинах діяльність у сфері зовнішньої торгівлі, міграції капіталів та робочої сили, науково-технічного співробітництва, охорони навколишнього середовища тощо [6, с. 227].

А Рум'янцев А. П. визначав, що ЗЕД є категорією міжнародної економіки, яка, зокрема, передбачає дослідження міжнародних економічних відносин [7, с. 6].

Проаналізувавши наукові джерела можна зазначити, що економічна сутність зовнішньоекономічної діяльності виявляється в тому, що це: рухома сила розвитку підприємництва, національної економіки країни та світової глобалізації, яка представляє собою взаємовідносини між національними та іноземними учасниками ринкових відносин щодо обміну, виготовлення, розподілу та перерозподілу благ, що потребує суспільство (продукти, товари, послуги).

У науковій літературі та законодавчо висвітлено, що зовнішньоекономічна діяльність – це відносини, проте, між якими саме суб'єктами та з приводу чого ці поняття дещо відрізняються.

Будь-яка господарська діяльність, зокрема зовнішньоекономічна, регламентується законами України. Так, національне законодавство, що регулює зовнішньоекономічну діяльність, поділяється на два види – це законодавчі акти стратегічного характеру та Нормативні документи тактичного поточного характеру [7, с. 39].

Виходячи із вищенаведеного законодавчого визначення поняття зовнішньоекономічна діяльність у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність», суб'єктами зовнішньоекономічних правовідносин мають бути, з одного боку, українські суб'єкти господарської діяльності України, а з другого – іноземні суб'єкти господарської діяльності. У ст. 3 цього закону зазначений перелік суб'єктів які можуть займатися зовнішньоекономічною діяльністю в нашій країні [8]:

а) фізичні особи-громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які мають цивільну правоздатність і дієздатність згідно з законами України і постійно проживають на території України;

б) юридичні особи, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України (підприємства, організації та об'єднання всіх видів та інші), в тому числі юридичні особи, майно та/або капітал яких є повністю у власності іноземних суб'єктів господарської діяльності;

в) об'єднання фізичних, юридичних, фізичних і юридичних осіб, які не є юридичними особами згідно з законами України, але які мають постійне місцезнаходження на території України і яким цивільно-правовими законами України не заборонено здійснювати господарську діяльність;

г) структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, які не є юридичними особами згідно з законами України (філії, відділення, тощо),

але мають постійне місцезнаходження на території України;

г) спільні підприємства за участю суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України;

д) інші суб'єкти господарської діяльності, передбачені законами України.

Тобто, всіх суб'єктів можна поділити на суб'єкти мікрорівня і суб'єкти макрорівня. До перших відносяться фізичні і юридичні особи, їх об'єднання, філії, відділення тощо юридичних осіб, спільні підприємства національних та іноземних суб'єктів господарської діяльності та інші. Суб'єктами макрорівня виступає Україна як держава в особі її повноважних органів в межах їх компетенції та недержавні органи управління економікою. До державних органів належать: Верховна Рада, Кабінет Міністрів, Національний банк України, Державна митна служба, Міністерство фінансів, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, галузеві міністерства, відомства, територіально-регіональні та місцеві органи влади. Недержавні органи управління економікою представляють собою торгово-промислові палати, Рада експертів при Кабінеті Міністрів, товарні, валютні, фондові біржі, асоціації, спілки.

ВИСНОВКИ

Отже, за результатами дослідження можна зробити висновок, що законодавчо не визначено єдиного поняття «зовнішньоекономічна діяльність». Різне трактування цих понять спричиняє певні труднощі щодо як визнання суб'єкта господарювання учасником ЗЕД, так і можливостей застосовувати експортерами податкові пільги. Так, для уникнення непорозумінь з державними органами щодо здійснен-

ня експортних операцій слід дотримуватися положень Митного та Податкового кодексів України.

Список використаних джерел

1. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посібник / О.В. Шкурупій, В.В. Гончаренко, І.А. Артеменко [та ін.]. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.

2. Про зовнішньоекономічну діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 16 квітня 1991 року № 959-12 зі змінами та доповненнями. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

3. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]: від 16 січня 2003 року № 436-15 зі змінами та доповненнями. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>

4. Новіков О.Є. Систематизація наукових поглядів щодо визначення сутності терміна «Зовнішньоекономічна діяльність» / О.Є. Новіков, Т.Ш. Садридіннов // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – Т. 2, № 2. – С. 183-186.

5. Тюріна Н.М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посібник / Н.М. Тюріна, Н.С. Карвацка. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 408 с.

6. Калетнік Г.М. Державне регулювання економіки: навч. посібник / Г.М. Калетнік, А.Г. Мазур, О.Г. Кубай. – К.: Хай-Тек Прес, 2011. – 427 с.

7. Рум'янцев А.П. Зовнішньоекономічна діяльність: навч. посібник / А.П. Рум'янцев, Н.С. Рум'янцева. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 296 с.

8. Про зовнішньоекономічну діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 16 квітня 1991 року № 959-12 зі змінами та доповненнями. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>